

Мотиваційне управління навчальною діяльністю молодших школярів

Н. М. Бібік,
доктор педагогічних наук,
професор, академік НАПНУ,
головний науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

Мотиваційне управління є ключовою складовою педагогічного процесу, що визначається як цілеспрямований і планомірний вплив вчителя, спрямований на створення оптимальних організаційно-педагогічних та психологічних умов для всебічного розвитку молодшого школяра. Його головна мета – формування у дитини стійкого пізнавального інтересу та перетворення її на суб'єкта власної навчальної діяльності. У цьому контексті мотив виступає як елемент, що надає навчанню особистісного смислу і визначає його результативність.

Навчання молодших школярів за своєю природою є полімотивованим, проте домінуючим має бути саме пізнавальний мотив – «синій птах пізнання». Ефективне управління передбачає, що цей інтерес повинен еволюціонувати: від простого «голоду фактів» до оволодіння способами дій та методами самостійного здобуття знань.

З педагогічної точки зору, управління мотивацією має ґрунтуватися на пріоритеті непрямих методів впливу. На відміну від прямого керування, яке може пригнічувати ініціативу, непрямі методи виховують у дитини відповідальність, саморегуляцію та здатність до планування і контролю своїх результатів. Вчитель має свідомо рухатися до реалізації принципу: «менше вчителя» – «більше учня!», заохочуючи перехід від виконання готових алгоритмів до справжньої суб'єктності.

Внутрішня мотивація стимулюється шляхом цілеспрямованого застосування заохочень, стимулів та створення ситуацій успіху, що відповідають інтересам і потребам дитини. Надзвичайно важливим прийомом є постановка учнів у ситуацію вибору (змісту, форми, партнерів) та надання їм можливості виступити конструкторами завдань. Таке залучення зміцнює їхню впевненість та мотивує до творчого пошуку.

Ефективне управління неможливе без забезпечення емоційного комфорту на уроці. Учитель повинен бути гуманним, задовольняючи потребу дитини в особистому контакті та схваленні, оскільки негативні емоції утруднюють засвоєння матеріалу. Життєво необхідно усунути страх помилитися. Вагомою частиною процесу є організація співпраці та взаємодії між самими учнями, що підвищує їхню впевненість у собі та стимулює обмін ідеями. Для активізації мислення та пізнавальної уваги застосовуються проблемні запитання та інтерактивні методи. Зрештою, кожен етап уроку потребує послідовного мотивування, що включає спільне цілепокладання, планування діяльності, вибір методів, самооцінювання та рефлексію з обов'язковим залученням життєвого досвіду дитини та зверненням до її власного «Я».